

บทที่ 5

การประเมินสมรรถภาพและการแนะแนวอาชีพแก่

บุคคลพิการ

บทที่ 5

การประเมินสมรรถภาพและการแนะนำอาชีพแก่บุคคลพิการ

5.1 การประเมินสมรรถภาพทางกายและจิตใจของบุคคลพิการ

การประเมินสมรรถภาพของบุคคลพิการ คือ การตรวจสภาพร่างกายและจิตใจของบุคคลพิการที่มาสมัครเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ เพื่อจะได้ทราบว่า บุคคลพิการแต่ละคนมีความสามารถที่จะเข้ารับการฝึกอาชีพและประกอบอาชีพใดจึงจะเหมาะสมที่สุด

วัตถุประสงค์ของการประเมินสมรรถภาพทางกายของบุคคลพิการ

เพื่อได้ทราบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนและประกอบอาชีพของบุคคลพิการ ซึ่งได้แก่

1. ระดับความรุนแรงของความพิการ
2. ความสามารถในการใช้งานของอวัยวะต่าง ๆ
3. ความสามารถพิเศษหรือความแข็งแรงของอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง
4. ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดจากความพิการ
5. กิจกรรมที่เหมาะสมกับบุคคลพิการ

ผู้ประเมินสมรรถภาพทางกายของบุคคลพิการ

ผู้ทำการประเมินสมรรถภาพทางกายของบุคคลพิการได้แก่ แพทย์ผู้ทรงคุณวุฒิทางเวชศาสตร์และบุคลากรข้างเคียงแพทย์ (paramedical personnel) เช่น

- นักกายภาพบำบัด
- นักกิจกรรมบำบัด
- นักโสตสัมผัสวิทยา
- นักสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์
- พยาบาลฝ่ายฟื้นฟูสมรรถภาพ

ขั้นตอนการประเมินสมรรถภาพทางกายของบุคคลพิการ

ขั้นตอนที่ 1

ก. การวางแผนประเมินสมรรถภาพทางกาย

1) กำหนดสิ่งที่ต้องประเมิน ได้แก่

ก. ความปกติของร่างกายโดยทั่วไป เช่น ตา หู คอ จมูก ปาก ลิ้น คีรีชะ ต่อมไทรอยด์ ปอด ทรวงอก หัวใจ เต้านม หลอดเลือด หน้าท้อง อวัยวะสืบพันธุ์ ทวารหนัก กระดูกสันหลัง แขน ขา เป็นต้น

ข. สมรรถภาพของร่างกายส่วนต่าง ๆ ได้แก่

- ความทนทานของร่างกาย
- กำลังกล้ามเนื้อ
- การเคลื่อนไหวของข้อ
- ความสามารถในการยืนโดยไม่ล้มและสามารถยืน

ได้นาน

- ความสามารถในการนั่งโดยไม่ต้องพิง
- ความสามารถในการเคลื่อนย้ายร่างกาย
- ความเร็วของการเคลื่อนไหว
- ระดับพัฒนาการของร่างกาย
- ระดับการเคลื่อนไหวเพื่อทำหน้าที่ต่าง ๆ เช่น ความสามารถในการหยิบจับสิ่งของต่าง ๆ การหิวผม ตักอาหารเข้าปาก อาบน้ำ เป็นต้น

- การประสานงานของอวัยวะต่าง ๆ เช่น ตาและมือ มือและเท้า ระหว่างมือทั้งสองข้าง ระหว่างเท้าทั้งสองข้าง ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น รับ-ส่งลูกบอล ตีปิงปอง ถีบจักรยาน เป็นต้น

ค. สมรรถภาพของประสาทรับรู้สัมผัสทั้งห้า โดยประเมินสิ่งต่อไปนี้

- ความรู้สึกของผิวหนังเมื่อถูกสัมผัส ด้วยของร้อนหรือเย็น หรือของแหลม

- สมรรถภาพในการรับรู้ของประสาทอื่น ๆ ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การลิ้มรส การได้กลิ่น เป็นต้น
- การรับรู้ความสัมพันธ์ของร่างกายส่วนหนึ่งกับอีกส่วนหนึ่ง
- การรับรู้ตำแหน่งของข้อ เช่น รู้ว่าข้อเข่ากำลังเหยียด ข้อนิ้วกำลังงอ เป็นต้น
- การเคลื่อนไหวของร่างกายอย่างมีแบบแผนต่อเนื่องเป็นลำดับ เช่น นอน คว้า คืบ คลาน ทรงตัว นั่ง ยืน เดิน วิ่ง กระโดด เป็นต้น

2) รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ คือ

- ก. บุคคลนิการ
- ข. ผู้ดูแลและผู้ใกล้ชิดบุคคลนิการ
- ค. ประวัติส่วนตัวของบุคคลนิการ โดยเฉพาะประวัติในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การบำบัดรักษาที่ผ่านมา

3) กำหนดวิธีประเมิน ได้แก่

- ก. การสัมภาษณ์
- ข. การสังเกต
- ค. การสอบถาม
- ง. การให้ทดลองปฏิบัติ
- จ. การตรวจโดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ
- ฉ. การตรวจสุขภาพ เช่น ตรวจเลือด อูจจาระ ปัสสาวะ เป็นต้น

ทั้งนี้ การที่จะประเมินสมรรถภาพทางกายส่วนใด โดยวิธีใดนั้น ขึ้นอยู่กับการวินิจฉัยของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน

ตัวอย่างแบบสอบถามตนเองเพื่อประเมินสมรรถภาพทางกายสำหรับบุคคลนิการทางทูล

คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
- มีอาการเมารถหรือเมาเรือระหว่างเดินทาง		
- เป็นลมบ่อยถ้ายืนเป็นเวลานาน		
- ตาบอดสี มองเห็นสีไม่ถูกต้อง		
- เสียงดังก่อความรำคาญ		
- น้ำหนักตัวมากเกินไป		
- ได้ยินบ้างเล็กน้อย		
- หูหนวก		
- หูตึง		
- เวียนศีรษะเมื่่อมองลงมาจากตึกสูง ๆ		
- กลัวที่แคบ ๆ (เช่น ลิฟท์ ถ้ำ อุโมงค์ ฯลฯ)		

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการประเมินสมรรถภาพทางกาย

บุคคลนิการควรได้รับการประเมินสมรรถภาพทางกายตามที่กำหนดในระเบียบการรับสมัครเข้ารับการฝึกอาชีพก่อนเวลาและแนวอาชีพพอสมควร การประเมินสมรรถภาพทางกายของบุคคลนิการก่อนฝึกอาชีพจำเป็นต้องทำการประเมินอย่างถี่ถ้วน การประเมินสมรรถภาพทางกายของบุคคลนิการแต่ละคน ขึ้นอยู่กับสภาพความพิการ สุขภาพ และระยะเวลาที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การดำเนินการดังกล่าวก็เพื่อความปลอดภัยของบุคคลนิการ และป้องกันความล้มเหลวในการฝึกหรือประกอบอาชีพ

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินสมรรถภาพทางกายของ บุคคลพิการ

บุคลากรที่ประเมินสมรรถภาพทางกายของบุคคลพิการและผู้ร่วมในการพิจารณาแนะแนวอาชีพแก่บุคคลพิการ จะช่วยกันวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินตามหลักวิชาการประเมินผลด้วยความรอบคอบและเที่ยงตรง ทั้งนี้ควรให้บุคคลพิการและผู้ดูแลหรือผู้แทนร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย เพื่อจะได้ทราบสมรรถภาพทางกายที่แท้จริงของบุคคลพิการ ซึ่งเป็นผลดีต่อการพัฒนาสมรรถภาพทางกายของบุคคลพิการ และสามารถแก้ไขข้อบกพร่องได้อย่างเหมาะสม ข้อมูลดังกล่าวควรบันทึกไว้ในโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพเฉพาะตัวของบุคคลพิการแต่ละคนด้วย

ขั้นตอนที่ 4 การแปลผลและการนำไปใช้

เกณฑ์การประเมินสมรรถภาพทางกายที่ฝ่ายการแพทย์ได้กำหนดเป็นมาตรฐานมีหลายแบบ ทั้งมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ระดับคะแนน และอื่น ๆ ทั้งนี้บุคลากรผู้ประเมินจะเลือกนำมาแปลผลตามที่เหมาะสม

เกณฑ์	ระดับ	คะแนน	สมรรถภาพทางกาย
ไม่ดี	1	0-20	ใช้การไม่ได้เลย
ต่ำกว่าปานกลาง	2	21-61	ใช้การได้เล็กน้อย
ปานกลาง	3	62-90	ใช้การได้ปานกลาง
ดีกว่าปานกลาง	4	91-99	ใช้การได้ค่อนข้างดี
ดีมาก	5	100	ใช้การได้ดีหรือดีมาก

ผลการประเมินสมรรถภาพทางกายโดยส่วนรวมทำให้ทราบว่าบุคคลพิการผู้ถูกประเมินสูญเสียสมรรถภาพทางกายด้านใด อวัยวะส่วนใดสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้เป็นพิเศษ ผลการประเมินสมรรถภาพทางกายทำให้ทราบว่า ความพิการที่มีอยู่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่ออาชีพอะไรบ้าง นอกจากนี้ ผลการประเมินดังกล่าวยังใช้เป็นหลักในการพิจารณาตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับการฝึกและการประกอบอาชีพ

บุคคลนิการที่สมัครเข้าเรียนวิชาสามัญและวิชาชีพระดับต่าง ๆ หรือเข้ารับการศึกษาชั้น จะต้องมีผลการประเมินสมรรถภาพทางกาย โดยมีหนังสือรับรองจากแพทย์ที่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเวชกรรม บุคคลนิการที่มีสมรรถภาพทางกายอยู่ในเกณฑ์ดีกว่าปานกลาง หรือมีคะแนนประเมินผลระหว่างร้อยละ 91-99 จึงสามารถแข่งขันกับบุคคลปกติหรือได้รับการพิจารณาให้ประกอบอาชีพในสถานประกอบการทั่วไปได้

ขั้นตอนการประเมินสมรรถภาพทางจิตใจของบุคคลนิการ

การประเมินสมรรถภาพทางจิตใจ เป็นการตรวจสภาพจิตโดยจิตแพทย์ นักจิตวิทยาคลินิก นักกิจกรรมบำบัด หรือนักสังคมสงเคราะห์การแพทย์ มีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการตรวจวินิจฉัยโรคหรือการประเมินสมรรถภาพทางกาย โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน

1) กำหนดสิ่งที่ต้องการประเมิน ได้แก่

- ก. ลักษณะทั่วไปของบุคคลนิการ ได้แก่ รูปร่าง หน้าตา การแต่งกาย และลักษณะท่ามีของบุคคลนิการ
- ข. การพูด เช่น พูดเร็ว พูดช้า พูดติดอ่าง พูดเสียงดัง เสียงค่อยเบา พูดได้เรื่องราว พูดมีเหตุผล
- ค. อารมณ์ เช่น ดีใจ ร่าเริง วิตกกังวล โกรธง่าย เศร้าซึม ไม่แสดงอารมณ์
- ง. การรับรู้ เช่น สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว มีจินตนาการ ภาพหลอน ประสาทหลอน หูแว่ว
- จ. การรู้สึกตัว มีสติสัมปชัญญะ รู้จักกาลเทศะ บุคคลสถานการณ
- ฉ. ความคิด เช่น ความหวัง ความทะเยอทะยาน ความกลัว ความระแวง หลงผิด ความหมกมุ่น ความคิดอยากฆ่าตัวตาย
- ช. ความจำ ความจำเรื่องที่เพิ่งเกิดขึ้น ความจำเรื่อง

ปัจจุบัน ความจำในอดีต

- ช. การคาดการณ์ล่วงหน้า
- ฌ. เช่าวินปัญหา ไทพริบ
- ญ. การรู้จักแก้ปัญหา
- ฎ. ความสนใจ-สมาธิ เช่น ความสนใจเรื่องต่าง ๆ รอบตัว
- ฏ. ความรอบรู้ในเหตุการณ์รอบตัว สถานการณ์บ้านเมือง
- ฐ. การตัดสินใจ สามารถตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน

แสดงถึงระดับสติปัญญา ประสบการณ์ และความสามารถในการใช้เหตุผล

ท. การรู้จักตนเอง รู้ลักษณะและสภาพความพิการของตน
ความสามารถเฉพาะตัว

2) รวบรวมข้อมูล จากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

- ก. ตัวบุคคลพิการ ญาติ เพื่อนสนิท
- ข. ประวัติส่วนตัวตั้งแต่เด็กจนถึงปัจจุบัน ประวัติครอบครัว
ชีวิตความเป็นอยู่และอาชีพของครอบครัว ประวัติการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์
และสังคม

3) กำหนดวิธีการประเมิน อาจใช้วิธีใดวิธีหนึ่ง หรือใช้หลายวิธี
รวมกันเช่น

- ก. การสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้มากที่สุด เพราะสะดวก
และใช้เวลาน้อย
- ข. การทดสอบ ใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยา
- ค. การสังเกต เช่น สังเกตปฏิบัติการตอบสนอง การแสดง
ออกทางอารมณ์ และคำพูด

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการประเมินสมรรถภาพทางจิตใจ

การประเมินสมรรถภาพทางกายและจิตใจของบุคคลพิการเป็นสิ่งที่
ควรทำพร้อม ๆ กัน ก่อนที่จะพิจารณาปรับบุคคลพิการเข้ารับการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ
ทางอาชีพ โดยมีวิธีการปฏิบัติดังนี้

1) แจ้งให้บุคคลพิการผู้รับการประเมินทราบถึงวิธีการประเมิน เพื่อจะได้เข้าใจการดำเนินการดังกล่าวอย่างถูกต้อง พร้อมทั้งให้ความร่วมมือ ทำให้การประเมินบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2) การสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลพิการผู้รับการประเมิน ควรบันทึกข้อความที่สัมภาษณ์ไว้เป็นหลักฐาน โดยผู้ทำการประเมินควรปฏิบัติดังนี้

- ก. แสดงท่าทีเป็นมิตรกับผู้รับการประเมิน
- ข. ให้ความสนใจและเห็นใจ
- ค. รับฟังคำบอกเล่าอย่างสงบ
- ง. สังเกตอารมณ์และพฤติกรรมของผู้รับการประเมินตลอด

เวลา

จ. ไม่แปลความหมายของปัญหาหรือพฤติกรรมของผู้รับการประเมินขณะรวบรวมข้อมูล ถ้าจำเป็นให้ทำด้วยความระมัดระวัง

3) ผู้ทำการประเมินควรสรุปประเด็นสำคัญ ๆ ของการสัมภาษณ์ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นของตน

4) หลังจากสัมภาษณ์เสร็จแล้ว ควรให้โอกาสผู้รับการประเมิน แสดงความคิดเห็นและซักถาม

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินสมรรถภาพทางจิตใจ มีวิธีปฏิบัติดังนี้

- 1) ทบทวนและวินิจฉัยข้อมูลที่ได้รับทั้งหมด
- 2) ร่วมประชุมกับบุคลากรที่รู้จักและเกี่ยวข้องกับบุคคลพิการผู้รับการประเมิน เพื่อช่วยกันวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นปัญหา
- 3) จำแนกจุดอ่อน จุดเด่น ปัญหาที่พบ และแยกระดับสมรรถภาพตามหัวข้อที่ประเมิน
- 4) สรุปข้อมูลและเสนอความเห็นที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของบุคคลพิการ เช่น บุคลิกภาพและอารมณ์ของบุคคลพิการผู้นั้นจะเหมาะสมกับอาชีพใด เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การแปลผลและการนำไปใช้

หลักเกณฑ์ในการแปลผลของการประเมินสมรรถภาพทางจิตใจมีมาตรฐานเช่นเดียวกับการประเมินสมรรถภาพทางกาย โดยใช้มาตรฐานประมาณค่าระดับและคะแนน ซึ่งเกณฑ์หรือคะแนนดังกล่าวเป็นไปตามหลักวิชาการประเมินผล การทดสอบทั่วไปที่บุคลากรในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพของบุคคลพิการสามารถแปลผลคะแนนนั้น ๆ ได้ว่า บุคคลพิการผู้รับการประเมินมีสมรรถภาพทางด้านใดระดับใด เมื่อแปลผลแล้วก็สามารถนำผลนั้นไปใช้ประโยชน์ในการแนะแนวอาชีพ พัฒนาบุคลิกภาพ และลักษณะนิสัยการทำงาน

บุคคลพิการที่มีสุขภาพแข็งแรง แต่ขาดสมรรถภาพทางจิต คือ จิตใจยังไม่พร้อมที่จะทำกิจกรรมในการฝึกอาชีพ มีผลทำให้การฝึก การประกอบอาชีพ ไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น บุคคลพิการควรได้รับทราบข้อมูลที่ได้จากการประเมินสมรรถภาพทางกายและจิตใจ เพราะจะช่วยให้บุคคลพิการรู้จักตัวเอง ยอมรับและเข้าใจในความพิการของตน ทำให้บุคคลพิการสามารถแก้ปัญหาและพยายามช่วยตัวเอง เพื่อฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จในการฝึกและประกอบอาชีพนั้น ๆ

5.2 การประเมินสมรรถภาพในการทำงานของบุคคลพิการ

การประเมินสมรรถภาพในการทำงานของบุคคลพิการเป็นการประมาณค่าในการปฏิบัติงานของบุคคลพิการ ว่ามีความสามารถเพียงใด มีความถนัด ความเชี่ยวชาญ หรือมีความสนใจในการทำงานด้านใด ข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการแนะแนวอาชีพที่เหมาะสมแก่บุคคลพิการ

ขั้นตอนการประเมินสมรรถภาพในการทำงานของบุคคลพิการ

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน

- 1) กำหนดสิ่งที่จะประเมิน ได้แก่
 - ลักษณะนิสัยในการทำงาน
 - ทักษะคดีต้องงานและผู้ร่วมงาน

- ทักษะในงานที่ทำ
 - ความถนัด
 - ความอดทนในการทำงาน
 - ความสามารถ-ความชำนาญในการใช้เครื่องมือ
 - ประสิทธิภาพในการทำงาน
 - ความถูกต้องแม่นยำ
 - ความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน
 - ความประณีต เรียบร้อย สวยงาม
 - คุณภาพของงาน
- 2) รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้
- บุคคลนิการ
 - ผู้ดูแลและบุคคลใกล้ชิด
 - ประวัติการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา
- 3) กำหนดวิธีประเมิน
- การสัมภาษณ์
 - การสังเกต
 - การสอบถาม
 - การทดสอบโดยการเขียนตอบ
 - ทดสอบทำตัวอย่างงาน
 - ทดสอบทำงานในสถานประกอบการ

ตัวอย่าง การประเมินสมรรถภาพในการทำงาน โดยการ
ทดลองทำตัวอย่างงานและการทดลองทำงานในสถานประกอบการ (มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช, 2531: น.669-670)

การทดลองทำตัวอย่างงาน

บุคคลนิการต้องทดลองปฏิบัติงานตามแบบตัวอย่างงาน

ซึ่งได้จัดทำขึ้นอย่างมีระบบในลักษณะใกล้เคียงกับงานที่จะต้องมีการปฏิบัติจริงในอาชีพ

นั้น ทั้งงานอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และงานบริการ เช่น งานเจียรไนพลอย ตัดเลื้อ ทาสีตู้ เก็บของ ปลุกต้นไม้ ในกระถาง พิมพ์ดีด เป็นต้น โดยมีเครื่องมือ และอุปกรณ์เครื่องใช้ให้พร้อม รวมทั้งมีใบของงานว่าควรทำตามขั้นตอนอย่างไร ควรเสร็จในเวลานานเท่าใด และมีแบบประเมินผลการทดลองปฏิบัติงานที่ระบุว่า ประเมินในเรื่องใดบ้าง

การทดลองทำงานในสถานประกอบการ

บุคคลนิการที่จะได้รับการประเมินสมรรถภาพในการทำงานแบบนี้ เป็นผู้สำเร็จการศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษา หรือ เรียนวิชาชีพมาแล้ว แต่ยังไม่สามารถทำงานได้ ต้องการได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ เพื่อให้สามารถทำงานอาชีพที่เป็นหลักฐาน

วิธีประเมินสมรรถภาพในการทำงานแบบนี้คือ ให้ทดลองปฏิบัติงานจริงตามที่ได้เรียนรู้มาแล้วในสถานที่ประกอบการเช่น เรียนบัญชีมาก็ทดลองทำงานในแผนกบัญชี โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานนั้น... การทดลองทำงานในสถานประกอบการมีกำหนดเรื่องสถานที่ และให้ประโยชน์แก่ผู้ได้รับการประเมิน คือ ได้มีโอกาสรู้จักสิ่งแวดล้อมในการทำงานอย่างนั้น ทั้งบุคคล อาคาร สถานที่ ระบบงาน กฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่มีค่าอย่างมาก

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการ

การดำเนินการประเมินสมรรถภาพในการทำงานของบุคคลนิการ ควรดำเนินการก่อนที่จะพิจารณารับบุคคลนิการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ การประเมินสมรรถภาพในการทำงาน อาจทำได้มากกว่าหนึ่งครั้ง หากการประเมินครั้งแรกได้ผลไม่น่าพอใจ อาจประเมินซ้ำเป็นครั้งที่สอง

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสมรรถภาพในการทำงานของบุคคลนิการเป็น การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประเมินสมรรถภาพในการทำงานของบุคคลนิการ ตามหลักวิชาการประเมินผล โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

เกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวกำหนดขึ้นโดยผู้ชำนาญการด้านต่าง ๆ เช่น

- นักกิจกรรมบำบัด
- นักแนะแนวอาชีพ
- นักจัดหาและบรรจุงาน

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยบุคลากรและผู้ชำนาญงานอาชีพประเภทนั้น ควรให้บุคคลพิการและผู้ดูแลได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ เพราะข้อมูลดังกล่าวจะเป็นปัจจัยสำคัญประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการเลือกฝึกอาชีพและประกอบอาชีพของบุคคลพิการ

ขั้นตอนที่ 4 การแปลผลและการนำไปใช้

ขั้นตอนสุดท้ายของการประเมินสมรรถภาพในการทำงานของบุคคลพิการคือ การแปลผลหลังจากการวิเคราะห์ผลการประเมินสมรรถภาพในการทำงานของบุคคลพิการแต่ละคน คณะดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพจะร่วมกันพิจารณาผลการวิเคราะห์ตามหลักฐานที่เจ้าหน้าที่แต่ละคนบันทึกไว้ นำผลการวิเคราะห์ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เมื่อแปลผลก็จะทราบได้ว่า บุคคลพิการผู้นั้นเหมาะกับงานประเภทใด โดยการพิจารณาจากความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงเรื่องดังต่อไปนี้

- 1) เจตคติต่อความพิการ ทั้งที่บุคคลพิการมีต่อตนเองและของผู้อื่นที่มีต่อบุคคลพิการ
- 2) ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง
- 3) ความสามารถในการทำงาน
- 4) ความมานะในการทำงาน
- 5) ความมุ่งมั่นและความวิตกกังวลต่ออนาคต
- 6) ปฏิกริยาและความสัมพันธ์ต่อบุคลากรผู้ทำการประเมิน หัวหน้างานและผู้ร่วมงาน
- 7) ปฏิกริยาต่อการควบคุมดูแลและการแนะนำชี้แจงความสนใจในงาน

8) ความต้องการของครอบครัวบุคคลพิการ

บุคคลพิการควรมีส่วนร่วมในการแปลผลข้อมูลจากการประเมินสมรรถภาพในการทำงานของตนเอง เพื่อให้ทราบว่าตนมีสมรรถภาพในการทำงานหรือไม่ เพียงใด จะได้นำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาข้อบกพร่องต่าง ๆ และใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกงานที่เหมาะสม

การประเมินสมรรถภาพในการทำงาน ต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

1. ประเภทของงาน

Dictionary of Occupational Titles ระบุว่า มีงานลักษณะต่าง ๆ ประมาณ 12,000 ชื่อ ส่วนกระทรวงศึกษาธิการ สหรัฐอเมริกาได้แบ่งงานวิชาชีพที่มีในหลักสูตร พ.ศ. 2514 ออกเป็น 15 หมวดใหญ่ เช่น

- ธุรกิจการเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ
- การก่อสร้าง
- บริการสาธารณะ
- ฯลฯ

สำหรับการจัดประเภทอาชีพในประเทศไทย กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำหนังสือชื่อ การจัดประเภทมาตรฐานอาชีพ (ประเทศไทย) พ.ศ. 2512 ได้จัดประเภทอาชีพได้ 8 หมวด 82 หมู่ 276 หน่วย และ 1387 อาชีพ

ในวงการฟื้นฟูสมรรถภาพบุคคลพิการในสหราชอาณาจักร ได้แบ่งประเภทงานที่สามารถใช้ เป็นเกณฑ์ประเมินสมรรถภาพในการทำงานของบุคคลพิการ ดังนี้

งานสำนักงาน เป็นงานด้านธุรการ ได้แก่ การรับส่งหนังสือ การรับโทรศัพท์ การพิมพ์ดีด เป็นต้น เหมาะสำหรับผู้ชอบเขียน อ่าน พิมพ์ ชอบให้บริการ ทำงานประณีต มีสมาธิและความจำดี

งานศิลปะ เป็นงานที่ต้องใช้จินตนาการ เหมาะสำหรับบุคคล
 ฝึกการที่มีความสามารถพิเศษในการแสดงออก หรือมีฝีมือทางการช่าง เช่น วาดภาพ
 ถ่ายรูป ปั้น แกะสลัก จัดดอกไม้ และสามารถเคลื่อนไหวมือ หรือส่วนต่าง ๆ ได้
 อย่างละเอียด

งานฝีมือ ได้แก่งานที่ต้องใช้มือประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ เช่น
 เย็บเสื้อผ้า ทำเครื่องเรือน ทาสี ประกอบอาหาร เชื่อมโลหะ เหมาะสำหรับบุคคล
 ฝึกการที่สามารถใช้มือในการปฏิบัติงาน

งานนอกสถานที่ เหมาะสำหรับคนที่มีสุขภาพดี สามารถเคลื่อนไหว
 ไหวร่างกายได้คล่องแคล่ว มีความอดทน และสามารถทำงานตามลำพังได้ เช่น
 ทำนา ทำสวน เพาะต้นไม้ขาย เลี้ยงสัตว์ ขับรถยนต์ รถบรรทุก งานกรรมกร
 ต่าง ๆ เป็นต้น

งานบริการ ได้แก่ บรรณารักษ์ พยาบาล ครู ช่างเสริมสวย
 นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานขายของ เป็นต้น งานเหล่านี้เหมาะกับผู้ที่ชอบทำงาน
 ติดต่อกับคนแปลกหน้า ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ชอบให้รายละเอียด เป็นงานที่สนุกสนาน
 แต่อาจเหน็ดเหนื่อย และบางครั้งก็ทำงานไม่เป็นเวลา บางงานใช้เวลาในการ
 ฝึกอบรมบ้างเล็กน้อย บางงานต้องใช้เวลาฝึกอบรมนาน

งานเทคนิค เป็นงานที่เหมาะกับผู้ที่ชอบทำงานกับเครื่องจักร
 เครื่องยนต์ ที่มีความคิดริเริ่ม ชอบค้นคว้า สู้งาน มีความรอบคอบถี่ถ้วน เก่งคำนวณ
 และภาษา บางงานต้องใช้เวลาฝึกอบรมเป็นระยะเวลานาน จึงจะสามารถทำเป็น
 อาชีพได้ มีค่าตอบแทนสูง ตัวอย่างงานด้านนี้ได้แก่ สถาปนิก วิศวกร จิตรกร แพทย์
 ช่างเขียนแบบ นักพีซีไร-พีชสวน ช่างเทคนิคไฟฟ้า เป็นต้น

2) ผู้ประเมินสมรรถภาพในการทำงาน

ผู้ประเมินสมรรถภาพในการทำงานต้องเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้อง
 ใกล้ชิดกับบุคคลฝึกการนั้น ๆ ซึ่งได้แก่

- นักกิจกรรมบำบัด
- นักแนะแนวอาชีพ

- ที่ปรึกษาการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ
- บุคลากรทางการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ
- ครูฝึกอาชีพ
- นักจัดหาและบรรจุงาน
- ตัวบุคคลพิการเอง
- ผู้แทนหน่วยงานที่มีความรู้และประสบการณ์ในงานแต่ละ

ประเภท

5.3 การแนะแนวอาชีพแก่บุคคลพิการ

การแนะแนวอาชีพแก่บุคคลพิการเป็นการให้คำปรึกษา และให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่บุคคลพิการที่สมัครรับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ เพื่อบุคคลพิการใช้ข้อมูลดังกล่าวประกอบการตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสม

งานแนะแนวอาชีพมีดังนี้

1) หลักการแนะแนวทางอาชีพ มีขั้นตอนดังนี้

1.1 หลักการแนะแนวอาชีพแก่บุคคลพิการและบุคคลปกติโดยทั่วไป จะเหมือนกัน นอกจากบุคคลพิการบางรายต้องใช้เวลาในการอธิบายรายละเอียด นานกว่าปกติ

1.2 ผู้แนะแนวอาชีพจะให้ข้อมูลที่รวบรวมมาจากบุคคลพิการ ครอบครัว ผลการประเมินบุคคลพิการในด้านต่าง ๆ โดยอธิบายข้อมูลดังกล่าวให้บุคคล พิการเข้าใจพร้อมกับเสนอแนะแนวการเลือกอาชีพ

1.3 บุคคลพิการจะเป็นผู้ตัดสินใจเลือกอาชีพที่คิดว่าเหมาะสมกับ สมรรถภาพของตน โดยได้รับความเห็นชอบจากผู้ปกครอง หากบุคคลพิการเลือกฝึ กอาชีพที่ครอบครัวทำเป็นอาชีพอยู่แล้ว จะสะดวกกว่าอาชีพที่ครอบครัวไม่คุ้นเคย

2) ผู้แนะแนวอาชีพ ได้แก่

2.1 นักแนะแนวอาชีพ

2.2 ที่ปรึกษาการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ

2.3 นักสังคมสงเคราะห์อาชีพ

2.4 นักจิตวิทยาและบรรณารักษ์

2.5 นักฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

บุคคลนิการบางคนควรได้รับการแนะแนวอาชีพเพิ่มเติมจากจิตแพทย์หรือนักจิตวิทยา

3) วิธีการแนะแนวอาชีพ

วิธีการแนะแนวอาชีพสามารถดำเนินการได้หลายวิธี คือ

3.1 สนทนาสอบถามแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และข้อคิดเห็น

3.2 กรอกแบบสอบถามและอภิปรายชี้แจงเรื่องเกี่ยวกับอาชีพ

3.3 สัมภาษณ์ เป็นการหาข้อมูลและให้ข้อมูลเรื่องต่าง ๆ

3.4 ทดสอบความถนัด นิสัยการทำงาน สถิติปัญญา

3.5 สาธิตและให้ดูตัวอย่างการทำงานที่น่าสนใจและเหมาะสมกับ

ความสามารถ

3.6 เชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายและอภิปรายเกี่ยวกับอาชีพ

3.7 เยี่ยมสถานประกอบการและสนทนากับผู้ประกอบการอาชีพ

3.8 ให้บุคคลนิการสำรวจตนเอง

4) การดำเนินงานแนะแนว

4.1 จัดบรรยายภาคเป็นกันเอง หรือเป็นงานเป็นการตามความเหมาะสมแต่ละขั้นตอน

4.2 ผู้แนะแนวเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ หรือมีประสบการณ์ อาจเป็นคณะหรือเพียงคนเดียว

4.3 ผู้รับการแนะแนวเป็นบุคคลนิการ ผู้สมัครรับบริการอาจเป็นคณะหรือเพียงคนเดียว อาจให้ผู้ปกครอง ครอบครัว หรือผู้แทนร่วมรับการแนะแนว ตามความเหมาะสม

4.4 จัดเตรียมพิธีการ สถานที่ เอกสาร เวลาค้นหาหมายกับวิทยากรให้เรียบร้อย

4.5 การแนะนำบุคคลพิจารณาบางรายจะดำเนินการเพียงครั้งเดียว หรือสองครั้งหลังจากที่ได้ไปสังเกตและเยี่ยมชมสถานประกอบการ และผู้ประกอบการอาชีพ แล้วแต่ บางรายอาจจะต้องแนะนำมากกว่า 2 ครั้ง เพื่อให้ผู้รับการแนะนำมีความมั่นใจยิ่งขึ้น

4.6 ผู้แนะนำอาชีพเป็นผู้ให้ข้อมูล คำชี้แจง และแนวการเลือกอาชีพ ผู้รับการแนะนำจะเป็นผู้ตัดสินใจเลือกอาชีพเองด้วยความเต็มใจ ไม่มีใครบังคับ

5. ข้อมูลประกอบการแนะนำอาชีพ

ข้อมูลดังกล่าวจะได้มาจากตัวบุคคลพิจารณาเอง ครอบครัว ผู้ให้การบำบัดรักษา เพื่อน และผู้เกี่ยวข้อง ข้อมูลประกอบการแนะนำอาชีพ มีรายละเอียดดังนี้

5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับการแนะนำ ได้แก่

- ก. ประวัติส่วนตัว
- ข. ประวัติครอบครัว พ่อแม่ พี่น้อง คู่สมรส บุตรธิดา อาชีพของสมาชิกในครอบครัว
- ค. ประวัติความพิการ และการบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ ผลการประเมินสมรรถภาพทางกายและจิตใจ
- ง. ประวัติการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา ประสบการณ์ และคุณวุฒิทางการศึกษา
- จ. ประวัติการทำงาน อาชีพที่เคยทำ ความถนัด ผลการประเมินสมรรถภาพในการทำงาน
- ฉ. ประวัติการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม ความสัมพันธ์กับผู้อื่นในครอบครัวและในสังคม
- ช. ความสนใจในงานอาชีพ ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับงานอาชีพและการประกอบอาชีพ ได้แก่

- ก. หลักสูตรและสถาบันฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ
- ข. ประเภทและลักษณะของงานอาชีพ
- ค. คุณสมบัติของผู้ทำงานอาชีพแต่ละอย่าง
- ง. แหล่งประกอบอาชีพต่าง ๆ (ส่วนตัว รัฐ เอกชน)
- จ. ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนและของประเทศชาติ

โดยส่วนรวม

- ฉ. กิจการอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และธุรกิจในอดีต

ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต

- ช. ความต้องการของตลาดแรงงานและโอกาสในการ

ประกอบอาชีพของบุคคลพิการ

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้แนะแนวอาชีพจะแจ้งกับบุคคลพิการด้วยวาจา และมีเอกสารประกอบ เพื่อช่วยให้บุคคลพิการผู้รับการแนะแนวอาชีพและผู้ปกครอง เข้าใจแจ่มชัดยิ่งขึ้น ทั้งนี้การแนะแนวอาชีพควรเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการได้ซักถาม และทำความเข้าใจในข้อมูลและคำอธิบายของผู้แนะแนวอย่างแจ่มแจ้ง สิ่งที่สำคัญคือ บุคคลพิการต้องรู้จักตนเองดีทุกด้าน มีการสำรวจ ทดสอบ หรือประเมินความสามารถและความต้องการของตนเองอยู่เสมอ

การแนะแนวอาชีพมีวัตถุประสงค์หลักคือ "ช่วยเขา เพื่อให้เขาช่วยตัวเองได้" การแนะแนวที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้บุคคลพิการเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้